

Причиною схильності до суїциду може бути розчарування, яке виникає у підлітків через реальні або уявні перешкоди, які заважають досягненню мети. Так у одній четвертій досліджуваних (24,4%) спостерігаємо високий рівень показників тривожності. Однією з причин схильності до суїцидальної поведінки науковці-психологи називають ригідність – труднощі у зміні визначеної суб'єктом діяльності за умов, що така перебудова справді потрібна. Серед наших досліджуваних виявлено 31,1% з високим і 4,5% з дуже високим рівнем цього показника (рис.5).

Аналізуючи діаграму рис.6, бачимо, що половина досліджуваної групи мають середній рівень самотності (48,9%). У 35,6% спостерігаємо низький рівень самотності, проте у 15,5% спостерігаємо високий рівень самотності. Можна зробити висновок, що близько половини підлітків відчувають самотність у період війни.

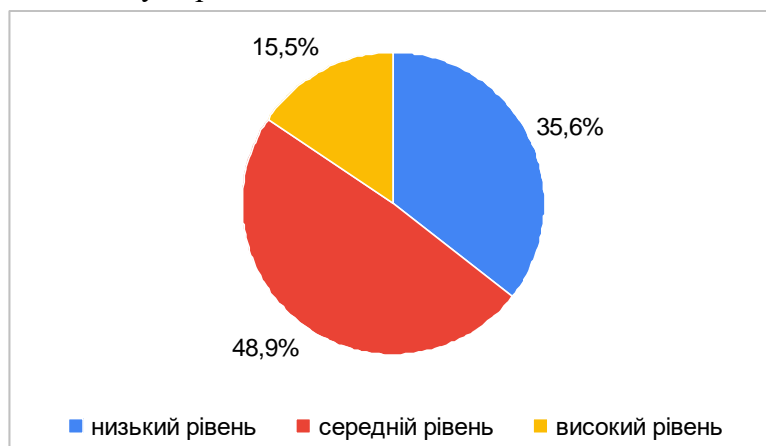

Рис.6 Розподіл показників відчуття самотності у підлітків (n=95)

Отже, здійснене нами емпіричне дослідження засвідчило, що рівень схильності до суїциду у третини підлітків потребує уваги і 28,9% мають високий рівень схильності до суїциду. Основними причинами схильності до суїциду можна назвати як низький, так і високий рівень агресивності підлітків, високий рівень тривожності, фрустрованості (розчарування через реальні або уявні перешкоди на шляху до досягнення мети), а також ригідність. Ще однією з причин можна назвати відчуття самотності.

Джерела та література

1. Журба К. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. *НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА*. 2022. №2 (110). С.105 – 109.
2. Рибалка В.В. Психологічна профілактика суїцидальних тенденцій в учнівській молоді: Методичні рекомендації. К.: ІПППО АПН України, КФ ВМУРолі “Україна”, ПП Щербатих О.В., 2007. 68 с.
3. Тюріна В.О., Солохіна Л.О. Вплив військових конфліктів на психічне здоров'я людини: короткий огляд зарубіжних досліджень. *Особистість, Суспільство, Війна*. Харків. 2022. С. 116 – 118.
4. Яцина О.Ф. Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків. *Наукові перспективи*. 2022. № 7(25). С. 554 - 567

УДК 159.9

Вишньовський В., канд. психол. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОРЮВАННЯ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ЗАГИБЛОГО ВОЇНА

Анотація. У тезах розглядаються актуальні питання психологічних аспектів горя у членів сімей загиблих воїнів в умовах воєнного конфлікту на території України. Особлива увага

приділяється психологічним наслідкам горя для різних категорій осіб, зокрема дітей, партнерів загиблих воїнів та самого військового персоналу. Виділено важливість розвитку ефективних програм підтримки для сімей загиблих воїнів, а також необхідність розуміння психологічних аспектів горя для покращення їхнього психічного здоров'я. Зазначено, що подібна підтримка є важливою для допомоги сім'ям воїнів у подоланні горя та знаходженні сил та надії на майбутнє.

Ключові слова: горе, психологічні аспекти горя, горювання, психологічні особливості горювання, психологічна допомога, психологічна підтримка.

Vyshnovskiy V., Ph.D. (Psychology), Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE MOURNING OF FAMILY MEMBERS OF A DEAD WARRIOR

Abstract. *The theses deal with topical issues of psychological aspects of grief among family members of fallen soldiers in the conditions of military conflict on the territory of Ukraine. Special attention is paid to the psychological consequences of grief for various categories of persons, including children, partners of fallen soldiers, and military personnel themselves. The importance of developing effective support programs for the families of fallen soldiers is highlighted, as well as the need to understand the psychological aspects of grief to improve their mental health. It is noted that such support is important to help families of soldiers overcome grief and find strength and hope for the future.*

Keywords: *grief, psychological aspects of grief, grieving, psychological features of grieving, psychological help, psychological support.*

Сучасний світ переживає період значних змін і викликів у різних сферах життя, які впливають на геополітичну, економічну, соціальну та екологічну ситуацію. Вивчення психологічних особливостей горювання членів сім'ї загиблого воїна залишається актуальним у сучасному світі, особливо в контексті конфліктів та воєн, які відбуваються у різних частинах світу. На жаль, наша країна стала осередком геополітичного протистояння між сходом і заходом, де вона бореться за своє право на інтеграцію до цивілізованої європейської спільноти. Військовий конфлікт на території України відзначається жорстокістю та безкомпромісністю, з використанням найруйнівнішої за всю історію людства зброї, що призводить до значних людських втрат.

Втрата близької людини внаслідок війни — це дуже складний емоційний досвід, який може суттєво вплинути на психічне здоров'я родичів загиблого. Це стосується як військових, так і цивільних осіб.

Вивчення цієї теми має важливі практичні наслідки для розробки ефективних програм підтримки для сімей воїнів, які загинули або постраждали під час виконання своїх обов'язків.

Дослідження психологічних аспектів горювання може допомогти виявити і розуміти специфічні потреби сімей загиблих воїнів, включаючи прояви травми, посттравматичного стресового розладу, втрати ідентичності, відчуття вини, важкості відновлення після втрати, і надати їм відповідну підтримку та допомогу. Більш того, розуміння психологічних аспектів горювання також може бути корисним для розробки програм підтримки для самого військового персоналу, щоб вони могли краще розуміти важливість своїх сімей та їх потреби під час служби та після неї.

Значну увагу у вивченні даної проблеми приділили сучасні українські науковці: О. Аврмачук, І. Власенко, О. Медведєва, Г. Ставицький, Т. Титаренко, О. Хаустова та інші. В своїх дослідженнях Н. Вінник, І. Власенко, О. Медведєва, О. Хаустова описують психологічні особливості горювання залежно від особистості загиблого, обставин чи життєвих ситуацій, специфічних умов загибелі, включаючи і воєнні дії. І. Власенко, Н. Вінник, Т. Титаренко у своїх дослідженнях розглядають

переживання втрати з позиції необхідності розроблення прийомів та методів дієвої психологічної допомоги, підтримки та супроводу тих осіб, які горюють [2]. Науковці, О. Аврамчук, М. Войтович, у своїх дослідженнях описують клініко-психологічні аспекти переживання втрати та його комплексну діагностику на основі ретельно здійсненого огляду зарубіжних теорій горювання В. Волкана, Е. Кюблер-Рос, Е. Ліндемана. О. Аврамчук доволі детально описує форми ускладненого горя, розглядає типову та патологічну симптоматику переживання втрати. М. Войтович характеризує горе як своєрідне універсальне переживання яке притаманне всім людям, яке постає як реакція на втрату дуже значущого об'єкта, певної власної ідентичності і яке супроводжується смутком, душевним болем, безпорадністю, гнівом, почуттям розпачу та провини [3, с. 20].

Горе – це складний та болісний процес, який значно впливає на психічне та емоційне здоров'я тих, хто втратив близьку людину. У випадку загибелі воїна, горе стає особливо складним для його родини. Психологічні аспекти горя у членів сім'ї загиблого воїна є важливими для розуміння та надання підтримки в цей важкий період. Горе є індивідуальним досвідом, і кожен член сім'ї загиблого воїна може відчувати його по-своєму. Діти можуть відчувати втрату батька або матері-воїна як надзвичайно тяжке випробування, яке викликає смуток, тривогу та навіть відчуття провини. Для партнерів загиблого воїна горе може виявитися важкою подією, яка викликає почуття самотності та втрати. Ці емоційні реакції можуть призвести до стресу, тривоги та депресії [1, с. 22].

Психологічні наслідки горя в сім'ї загиблого воїна можуть бути значними. Багато членів родини можуть страждати від посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що може виявитися в різних симптомах, включаючи нічні кошмари, панічні атаки та постійні спогади про загиблого. Діти можуть демонструвати зміни у поведінці, такі як агресія, зневага або відчуття відокремлення. Партнери загиблого воїна також можуть відчувати великий стрес, який може призвести до тривожних розладів та депресії.

Надання підтримки сім'ям загиблих воїнів – це крок до полегшення їхнього горя та покращення психічного здоров'я. Ось кілька способів, які можуть допомогти: 1. Психологічна підтримка: Надання професійної допомоги психолога або психотерапевта може допомогти членам сім'ї виразити свої емоції та розвивати стратегії копіngu. 2. Спільнота підтримки: Участь у групах підтримки для сімей воїнів може допомогти відчутти, що вони не самі в своєму горі та знайти рівних собі, з ким можна поділитися важкими почуттями. 3. Ресурси для сімей воїнів: Багато організацій та військових служб надають різноманітні ресурси, які можуть бути корисними для сімей, які переживають горе. 4. Підтримка з боку близьких: Родичі, друзі та колеги можуть надати важливу підтримку у цей важкий період, будучи разом для родини воїна, слухаючи і розуміючи їхні почуття.

Горе в сім'ї загиблого воїна є складним і болісним процесом, який може впливати на всіх членів родини. Розуміння психологічних аспектів горя та надання підтримки є важливими для допомоги сім'ям воїнів у подоланні цього важкого періоду. Подібна підтримка може допомогти їм знайти силу та надію на майбутнє після втрати.

Джерела та література

1. Аврамчук О. Клініко-психологічні аспекти переживання втрати та діагностики ускладненого горювання. *Problems of modern psychology*. 2019. Вип. 45. С. 11–39. DOI 10.32626/2227-6246. 2019-45.11-39. URL: https://www.researchgate.net/publication/334134527_Clinical_and_Psychological_Aspects_of_the_Bereavement_and_Diagnostic_of_Complicated_Grief (дата звернення: 05.04.2024).
2. Власенко І.А., Вінник Н.Д. Переживання втрати: специфіка, конфлікт, трансценденція, подолання. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 3. Т. 1. DOI: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-1.6>. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/part_1/8.pdf (дата звернення: 30.03.2024).

3. Войтович М.В. Психологічні особливості горювання. Актуальні проблеми психології. Серія «Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія». 2019. № 19 (5). С. 10–23. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721340/1/Voitovich_M_V_2019__Psychological_features_of_the_grief_proc-1-14.pdf (дата звернення: 10.04.2024).

Герман О., канд. іст. наук, доц., Заслужений діяч мистецтв України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

КОМПЛЕКСНЕ ЗМЕРЕЖЕННЯ КРИЗОВИХ СТАНІВ ВИКЛИКАНИХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЮ ВІЙНОЮ

Анотація. Для напрацювання висновків та вироблення конкретних пропозицій у питанні комплексної протидії гібридним загрозам та ризикам в умовах сучасної російсько-української війни, потрібна реальна оцінка кризових станів. Автор прагне окреслити пріоритетні напрямки такого аналізу в цей історичний період.

Ключові слова: війна, кризові стани, загрози, ризики

Herman O., Ph.D., Assoc. Prof.
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraina

COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF CRISIS STATES CAUSED BY THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Abstract. To draw conclusions and develop specific proposals on the comprehensive counteraction to hybrid threats and risks in the context of the modern Russo-Ukrainian war, a realistic assessment of crisis states is needed. The author aims to outline the priority directions of such analysis in this historical period.

Keywords: war, crisis states, threats, risks.

Ми перебуваємо у надважкій період нашої історії. Складність полягає в тому, що супроти незалежності України та її існування виступила незрівнянно більша за своїми людськими та економічними спроможностями країна-агресор, котра поставила за мету знищити нас і як народ, і як державу.

А для цього, попередньо провела величезну ідеологічну, диверсійну, політичну та духовну роботу по знеукраїненню населення, чимало приклалася до створення владного субконгломерату, котрий ментально пронизаний антинаціональним духом.

Створено психологічний, соціальний, мовний та релігійний надломи і розколи у суспільстві, фізично обезсилене покоління наслідками чорнобильської катастрофи.

Саме росія запровадила нові форми гібридної війни, звела до найнижчого у Європі економічного порога життєвий рівень нашого населення. Разом з тим, ми побачили й велике розшарування нашого суспільства за рівнем достатку, що спричиняє загострення стосунків поміж владою та населенням країни.

Війна викликала масову еміграцію молодих матерів та дітей, що в найближчому часі спричинить демографічну кризу. Війна втягнула нашу економіку в кредитну прірву та фінансову залежність на десятиліття, провела і посилює винищення виробничих можливостей, енергетичних центрів електро та газопостачання, затягує зашморг міжнародної блокади та зводить до мінімуму економічну та воєнну допомогу з боку інших держав.

Олександр Довженко написав ще 80 років тому слова, які звучать особливо значимо сьогодні: «Розкидала війна український цвіт по світах, в землі сирій тисячами білі кості проростають, в неволі карі очі гаснуть. Чи повернуться вони з усіх нетрів, далеких дальностей і заповнять землі батьківські замість померлих від ворога, від мору, од кулі та петлі? Чи так і